

AJÁNLO

VALLÁSSZABADSÁG, TÁRSADALOM ÉS HATALOM

A Teljes Evangéliumi Diák és Ifjúsági Szövetség és a Hetek című hetilap 1999 decemberében tanácskozást rendezett a vallásszabadság aktuális jogi és politikai kérdéseiről. A konferencia nem titkolt célja volt – egyebek mellett –, hogy értékelje a vallásszabadságról szóló törvény szigorítását célzó kormányzati törekvéseket. A kötet az elhangzott előadások szerkesztett változatait tartalmazza.

Az első részben három jogász különböző nézőpontokból megfogalmazott álláspontját ismerheti meg az olvasó. Hack Péter összefoglalja a törvény tízéves történetét és elemzi a megváltoztatásával kapcsolatos polémákat. Sajó András – a tőle megszokott szarkazmussal – felhívja a figyelmet a társadalomban tapasztalható vallási türelmetlenségre, és alkotmányjogi, jogelméleti szempontok alapján emlékeztet az állam semlegességének követelményére. Schanda Balázs, a törvényt módosítás-tervezet kidolgozója arra törekszik, hogy megkülönböztesse a világnézetileg semleges államot a vallásilag közömbös államtól, és amellett érvel, hogy a történelmi egyházak számára biztosított pozitív hatalmi megkülönböztetés nem jelent feltétlenül hátrányos helyzetet a kisebb, illetve újabb vallási közösségek számára, vagyis ezzel még nem sérül a felekezeti egyenlőség.

Szabó Miklós történész a vallási diszkrimináció két világháború közötti gyakorlatát vizsgálja. Nézegete szerint a jelenlegi helyzet gyökerei visszanyúlnak a Horthy-rendszer államegyházi ideológiájához. Platthy Iván nyugalmazott államtitkár a vallásszabadságról szóló törvény létrejöttének körülményeiről számol be, és ismerteti, milyen elismerést aratott a haladó szellemiségű szabályozás a világ különböző részein. Eileen Barker professzorasszony az új vallási jelenségek által felvetett problémákról, a kezelésükre kialakult társadalmi és politikai gyakorlatról, és a lehetséges megoldásokról ír. Máté-Tóth András teológus a vallásszabadság jogát érintő katolikus álláspontban az utóbbi évszázadban bekövetkezett változásokat mutatja be. A kötet zárótanulmányában Mészáros István László a klasszikus szabadságjogok védelmében fogalmazza meg gondolatait. Bemutatja a törvény szigorítási kísérletek körüli viták mögött meghúzódó történelmi és politikai erőviszonyokat, valamint mindezek lehetséges hatását a jövő magyar társadalmának vallási helyzeté-

re. Véggöveztetése megkülönböztetett figyelmet érdemel: „a módosítás tétje valójában jóval nagyobb, mint a kisegyházak jövőbeni sorsa, ami persze már önmagában is jelentős emberi jogi probléma lenne. A valódi tét az, hogy hazánkban a vallásszabadság olyan modellje valósul-e meg, amelyben a polgári jogegyenlőség, és ebből fakadóan a felekezeti jogegyenlőség alapján az állam semleges az egyházak irányában, vagy egyfajta posztfeudális modell, amelyben a hatalom által meghatározott felekezeti rangsor alapján fennmarad a polgárok vallási alapon való megkülönböztetése. Természetessé válik-e az emberek hatalmi befolyástól mentes vizsgálódási és döntési szabadsága világnézet, ízlésbeli kérdésekben, vagy megjelenik a cenzúra, és közjogi megerősítést nyer a társadalom feletti egyfajta klerikális gyámkodás.”

(Emlékeztetőül: e témával foglalkozik a Fundamentum 1999. évi 2. számának Döntés előtt című rovata.)

*(Hetek-Tedisz,
Budapest, 2000.
100 oldal, á.n.)*

BALOGH ZSOLT, HOLLÓ ANDRÁS (SZERK.): AZ ÉRTELMEZETT ALKOTMÁNY

Több mint öt éve már, hogy Balogh Zsolt és Holló András szerkesztésében megjelent az Értelmezett alkotmány című idézetgyűjtemény, amely az alkotmány egyes paragrafusainak alkotmánybírói értelmezéseiből közölt válogatást. A kötet az Alkotmánybíróság első öt évének gyakorlatát, legfontosabb döntéseinek lényegét tükrözte. Az elmúlt hónapban a szerkesztőpáros megjelentette Az értelmezett alkotmány második, átdolgozott és bővített kiadását, amely immár tíz év alkotmánybírói esetjogát ismerteti az alaptörvény egyes szakaszai mentén haladva. A tájékozódás megkönnyítése érdekében a szerkesztők hol rövidebb, hol bővebb magyarázó jegyzetekkel látták el az idézeteket.

A válogatást alig érheti kritika, hiszen a szemelvényeket a legrégebben hivatalban lévő alkotmánybíró és főtanácsadója állította össze. Ha viszont az olvasó esetleg egy-egy helyen a szöveg tartalmát kifogásolja, a szerkesztők ezért semmilyen felelősséggel nem tartoznak, a bírálat az Alkotmánybíróságot ille-

ti. Erre azonban nemigen kerülhet sor, mivel az alkotmányvédő testület az első évtizedben az alkotmány szinte minden rendelkezéséhez alaposan végiggondolt és jól kimunkált kommentárt fűzött. Ha pedig a szerkesztők egymásnak teljesen ellentmondó döntésekkel találkoztak, akkor igyekeztek úgy kiollózni az idézeteket, hogy a véleményváltozás, a joggyakorlat módosulása kitűnjön, de a testület tekintélye ne csorbuljon.

*(Magyar Hivatalos Közlönykiadó,
Budapest, 2000.
760 oldal, 4592 Ft.)*

AMSZTERDAM UTÁN: A SZEXUÁLIS ORIENTÁCIÓ AZ EURÓPAI UNIÓBAN ÉS MAGYARORSZÁGON

Az Európai Unió Amszterdami Szerződése jelentős állomása a meleg és leszbikus szervezetek nemzetközi és nemzeti szintű lobbizásának. A jogi dokumentum egyik paragrafusa megfogalmazza, hogy az Unió olyan irányelveket és rendelkezéseket hozhat, amelyek minden területen tiltják a hátrányos megkülönböztetést – többek között – az egyének szexuális orientációja miatt. Az International Lesbian and Gay Association európai regionális szervezetének koordinálásával olyan fórumorozat kezdődött, amelynek célja, hogy az Amszterdami Szerződés és az Unió kisebbségpolitikájának szellemében az egyes államok jogszabályai teljes körűen tiltsák a hátrányos megkülönböztetést.

Ennek a lobbitevékenységnek az első magyarországi terméke az Európai Unió PHARE Demokrácia Programjának támogatásával létrejött kötet. Első része az ILGA-Europe azonos című kiadványának fordítását tartalmazza, második része pedig a meleg és leszbikusok magyarországi társadalmi és jogi helyzetét mutatja be, emellett tartalmazza az elmúlt tíz évben született beadványokat és más dokumentumokat is.

A szerkesztők az igazságszolgáltató szervek, az Alkotmánybíróság, a törvényhozók, a végrehajtó hatalom megfelelő intézményei és a kisebbségek jogai foglalkozó szakemberek számára készítették a kiadványt, és persze azoknak a kisebbségi csoportoknak, amelyek hasonló jogi és politikai lobbimunkát végeznek.

*(Háttér Baráti Társaság a Melegekért,
Budapest, 2000.
144 oldal, ingyenes)*

AZ EURÓPAI UNIÓ SZOCIÁLIS DIMENZIÓJA

Szociálpolitikával foglalkozó hallgatóknak és szakembereknek született ez a szép kiállítású tankönyv, amelyet Gyulavári Tamás szerkesztésében a Szociális és Családügyi Minisztérium adott ki. Célja az érintettek felkészítése az Európai Unióhoz történő csatlakozásra. A tankönyv ismerteti a szociális dimenzió kialakulásának történetét, és részletesen tárgyalja a szociális ügyekre, foglalkozáspolitikára vonatkozó európai közösségi joganyagot. Okulással a magyar illetékeseknek kitér arra is, hogyan hangolták össze saját jogrendszerükkel az uniós normákat a tagállamok, és beszámol arról, hogyan áll ezen a területen a magyar jogharmonizáció és milyen gyakorlati hatások várhatók. A tankönyv hosszú fejezeteket szentel többek között a szociális jogok helyzetének az európai közösségi jogban, tárgyalja a szociális biztonsági rendszerek összehangolását, szól arról, hogyan védik az Európai Unióban a hátrányos helyzetű csoportokat, miként fest az esélyegyenlőség férfiak és nők között, és ismerteti a közösség munkajogának legfontosabb elemeit.

*(Szociális és Családügyi Minisztérium,
Bp. 2000.
393 oldal, 3500 Ft,
A kötet megrendelhető faxon is
a 3211-373-as számon)*

HERMAN SCHWARTZ: THE STRUGGLE FOR CONSTITUTIONAL JUSTICE IN POST-COMMUNIST EUROPE.

Az amerikai szerző Kelet-Európában végzett kutatásai során a demokratikus átmenet egyik döntő elemével, az új alkotmányok készítésével és az alkotmánybíróságok létrehozatalával foglalkozott. A szerző e kötetében átfogó elemzést ad öt országról: Lengyelország, Magyarország, Oroszország, Bulgária és Szlovákia alkotmánybíráskodásának történetéről. Röviden elemzi és értékeli a fontosabb határozatokat, emellett hivatkozik más országok, köztük Belorusszia, Csehország, Kazahsztán alkotmánybíráskodására is. Schwartz szándékosan választott olyan alkotmánybíróságokat, amelyek jelentős szerepet játszottak országuk demokratizálódása során, és amelyeknek izgalmas kihívásokkal kellett szembenézniük. Az alkotmánybíróságokat elsősorban az amerikaihoz hasonlítja és ezért azt is tárgyalja, hogy miért nem a rendes bíróságok legfelsőbb fórumai látják el az alkotmányvédelem feladatát. Igen nagy precízi-

tással tárgyalja a témát, s gazdag tényanyaggal megalapozott, jó elemzéseket ad a vizsgált országok alkotmánybíráskodásának 1998 végéig terjedő rövid történetéről. Minden országtanulmányt a tizenkilencedik századtól eredő történelmi elemzéssel indít, és bemutatja a folyamatok társadalmi, gazdasági és politikai hátterét is. Sorra veszi a sikereket és a kudarokat, és nem rejti véka alá saját véleményét sem: dicséretet és kritikát egyaránt megfogalmaz, például aggodalmát amiatt, hogy az alkotmánybíróságok gyakran politikai döntéseket hoznak, valamint hogy túlságosan beleavatkoznak a jogalkotásba. Számos javaslatot is megfogalmaz, közülük egyiket szinte mindegyik államra vonatkoztatja: a döntés meghozatala után az alkotmánybíráknak nem kellene a nyilvánosság előtt magyarázatba bocsátkozniuk.

Leginkább azonban azt elemzi, hogy milyen kölcsönhatásban volt egymással az alkotmánybíráskodás és a politika, és milyen hatást gyakorolt ez az átmenetre, e történet pedig a tárgyalt országokban igen különböző.

Schwartz összességében pozitív véleményt formál az alkotmányos átmenet folyamatáról. Meglepetését fejezi ki amiatt, hogy az átalakulással járó viharok közepette az alkotmánybíróságok függetlennek bizonyultak, és magas közmegebecsülésnek örvendenek, egyúttal megállapítja, hogy a kormányok – ha dűlva-fűlva is – általában követték a határozatokat.

*(The University of Chicago Press,
Chicago and London, 2000.
347 oldal.)*